

TOMASZ R. DĘBOWSKI

Instytut Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego

PRACA SOCJALNA KOŚCIOŁÓW PROTESTANCKICH W POLSCE NA PRZYKŁADZIE ZBORU „CHRZEŚCIJAŃSKA SPOŁECZNOŚĆ” W ZĄBKOWICACH ŚLĄSKICH

Człowiek żyjący wiarą i z wiary wie,
że służyć Bogu można jedynie przez służenie człowiekowi.
(Witold Benedyktowicz)

Wstęp

Praca socjalna polskich protestantów jak do tej pory nie doczekała się całościowego opracowania, podobnie zresztą jak inne aspekty ich zaangażowania społecznego. W ostatnich latach problematykę tę poruszał m.in. Piotr Karaś w monografii *Działalność socjalna Kościołów ewangelikalnych w Polsce* (Warszawa 2013) oraz Marek Kamiński w opracowaniu *Kościół zielonościwątkowy w Polsce w latach 1988–2008* (Warszawa 2012), dotyczyła jej również praca zbiorowa pod redakcją Sebastiana Smolarza, Sławomira Torbusa i Wojciecha Kowalewskiego *Ewangelikalizm polski wobec wyzwań współczesności* (Wrocław 2013). Trzeba jednak podkreślić, że publikacje te odnosiły się wyłącznie do ewangelikalnego nurtu protestantyzmu. Z kolei wzmianki dotyczące międzynarodowego zaangażowania socjalnego polskich protestantów zawiera monografia Tomasza R. Dębowskiego *Kościół chrześcijański w Polsce wobec wybranych zagadnień międzynarodowych w latach 1989–2004* (Wrocław 2011).

Celem artykułu jest przybliżenie jednego z obszarów zaangażowania społecznego polskich protestantów¹, jakim jest praca socjalna, a zwłaszcza

¹ Mając świadomość wielorakich różnic i podobieństw poszczególnych Kościołów protestanckich i podłoża tej sytuacji oraz ze względu na wymogi edytorskie dotyczące

działania podejmowane na tym polu przez zbor Kościoła zielonoświątkowego w Ząbkowicach Śląskich². Tekst o układzie problemowym rozpoczyna się od analizy przesłanek prowadzących do podejmowania działań społecznych. Następnie przybliża się prawne umocowanie tej działalności oraz czynniki, które ją warunkują. Następnie opisuje się pracę społeczną prowadzoną do 2013 roku w Zborze „Chrześcijańska Społeczność”³.

Bazę źródłową tekstu stanowią dokumenty, prace zwarte, publikacje periodyczne, materiały elektroniczne. Ponadto dzięki uprzejmości pastora Cezarego Wojtasika autor uzyskał wgląd do materiałów archiwalnych zboru w Ząbkowicach Śląskich.

Przesłanki podejmowania działań społecznych

Analizując motywy skłaniające protestantów do podejmowania pracy społecznej, można wyodrębnić przesłanki teologiczne oraz pozateologiczne, stanowiące wyraz ich solidarności ze światem. W pierwszym przypadku podstawą działania jest wiara skuteczna przez miłość (*fides per caritatem efficax*)⁴. Metodysta Witold Benedyktowicz pisał za Marcinem Lutrem:

Wiara prowadzi człowieka do Boga, a miłość do człowieka. [...] Wiara i miłość są nierozdzielne, stanowią jedność. Wiara jest pierwszą z cnot, miłość drugą, w tym sensie wszakże, iż wiara jest macierzą, zasadą wszelkiej cnoty⁵.

Tak więc konsekwencją wiary, z której wypływa miłość do człowieka (bliźniego), jest pragnienie naśladowania Chrystusa, czyli „bycie dla

objętości tekstu, autor posługuje się pewnymi uogólnieniami specyfiki analizowanego środowiska, które postanowił zawęzić do tych Kościołów, których położenie prawne jest uregulowane odrębnymi ustawami.

² Autor proponuje, aby pracę społeczną (zamiennie: działalność społeczną) ujmować jako wydobywanie i pomnażanie sił ludzkich w zakresie przypadków wymienionych w art. 7 Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2004, nr 64, poz. 593); P. Karaś, *Działalność społeczna Kościołów ewangelikalnych w Polsce*. Warszawa 2013, s. 89n, 93–94; M. Brenk, *Praca społeczna w pedagogice społecznej Heleny Radlińskiej. Zarys tematu*. W: *Ad novum fructum. Z okazji jubileuszu poznańskich historyków wychowania*. Red. W. Jamrożak, K. Ratajczak, D. Żołądź-Strzelczyk. Poznań 2007, s. 90.

³ W 2013 roku ówczesny pastor, Marek Strużyna, zakończył swoją posługę w Ząbkowicach Śląskich i wraz z całą rodziną osiedlił się w Wielkiej Brytanii.

⁴ Ewangelik Marcin Hintz, odnosząc się do tej zasady, zauważył, że „chrześcijanin według Lutra to człowiek aktywnie żyjący, podejmujący problemy i wyzwania otaczającego go świata”, M. Hintz, *Etyka ewangelicka i jej wymiar eklezjalny. Studium historyczno-systematyczne*. Warszawa 2007, s. 64–65.

⁵ W. Benedyktowicz, *Co powinniśmy czynić? Zarys ewangelickiej etyki teologicznej*. Warszawa 1993, s. 37–38.

innych”⁶. Dodajmy, że Benedyktowicz wśród cnót wymienia również patriotyzm, który wyraża się we współdziałaniu chrześcijan z władzami państwowymi na rzecz dobra wspólnego⁷.

Dla wszystkich Kościołów protestanckich Biblia jest jedynym źródłem objawienia i podstawą wiary (*sola Scriptura*)⁸. Oznacza to zatem, że fakt podejmowania działań nakierowanych na niesienie pomocy drugiemu człowiekowi musi mieć stosowne uzasadnienie w Słowie Bożym. Jako ilustrację tego rozumowania można przywołać krótki tekst zawarty na stronie internetowej Diakoni Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego:

W Starym Testamencie słowo „diakonia” nie występuje, judaizm jednak zna określenia „służba” i „miłość”. Występują one w apelach proroków, przykazaniu miłości bliźniego, prawodawstwie roku jubileuszowego. Prawo żydowskie nakazywało, by w święto Purim każdy wierzący poszukał biedniejszego od siebie i ofiarował mu jakiś dar (Est 9,22). W Nowym Testamencie rzeczownik „diakonia” oznacza służbę miłosierdzia, do której zobowiązany był każdy chrześcijanin w myśl słów z Ewangelii Mateusza: „Zaprawdę powiadam wam, cokolwiek uczyniliście jednemu z tych najmniejszych moich braci, mnie uczyniliście” (Mt 25,40)⁹.

Należy dodać, że innymi źródłami motywacji teologicznej mogą być również kazania, wykłady, świadectwa czy artykuły w prasie kościelnej oraz na stronach internetowych.

Odnosząc się do sprawy pozateologicznych pobudek podejmowania działań na rzecz potrzebujących, warto odwołać się do refleksji ewangelika Jerzego Hauptmanna. Wskazuje on m.in., że stosunek ewangelików do polityki jest nacechowany racjonalizmem i pragmatyzmem. „Racjonalizm – konstatuje Hauptmann – wymusza w codziennym działaniu stosowanie przy rozwiązywaniu różnorodnych problemów polityki małych kroków lub inaczej tzw. polityki lokalnej, bez odwoływania się do wielkich instytucji państwowych (zasada pomocniczości)”¹⁰. W wypadku działalności socjalnej odzwierciedlenie tej praktyki znajduje się np. w *Zasadniczym*

⁶ B. Milerski, *Myśl dialogiczna w tradycji protestanckiej*. „Paedagogia Christiana” 2010, t. 25, nr 1, s. 72; J.R.W. Stott, *Chrześcijanin a problemy społeczne współczesnego świata*. Katowice 2009, s. 20–21.

⁷ W. Benedyktowicz, *Co powinniśmy czynić...*, s. 204.

⁸ J. Szczepankiewicz-Battek, *Kościoły protestanckie i ich rola społeczno-kulturalna*. Wrocław 2005, s. 17.

⁹ Diakonia Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, *O Diakonii*. <http://www.diakonia.org.pl/o-diakonii> [dostęp 19.05.2017].

¹⁰ Za: T. Dębowski, *Zarys myśli społecznej Kościołów protestanckich w Polsce w latach 1945–1995*. Wrocław 2003, s. 81.

Prawie Wewnętrzny Kościół Ewangelicko-Augsburski w Rzeczypospolitej Polskiej (1996). Podobnym tokiem rozumowania podąża baptysta Tadeusz Jacek Zieliński. Jego zdaniem Bóg oczekuje od człowieka nie tylko bezgranicznego zaufania, lecz także mądrej postawy wyrażającej się w roztropnym korzystaniu ze swoich naturalnych możliwości¹¹. „W myśleniu – jak pisał na łamach »Słowa Prawdy« – należy kierować się realizmem, co w odniesieniu do państwa oznacza docenienie współdziałania wszystkich obywateli na rzecz dobra wspólnego”¹². W świetle przywołanych powyżej przykładów zarówno w namyśle przedstawiciela historycznego nurtu protestantyzmu, jak i reprezentanta jego ewangelikalnego odłamu można dostrzec wspólne elementy, czyli racjonalizm i pragmatyzm. To one właśnie stanowią nieteologiczne przesłanki zaangażowania społecznego, a co za tym idzie – pracy socjalnej¹³.

Prawne ramy pracy socjalnej

Kościół protestancki, ich osoby prawne, jednostki organizacyjne oraz stowarzyszenia i fundacje o charakterze wyznaniowym, jak również inne podmioty społeczne prowadzą działalność na podstawie obowiązującego w Polsce prawa i w jego ramach. Kluczowym aktem normatywnym, który ma zastosowanie w sprawach związanych z chrześcijańskim zaangażowaniem społecznym, jest Konstytucja RP z kwietnia 1997 roku, w szczególności zaś zapisy znajdujące się w artykule 53 i 25¹⁴. Warto nadmienić, że ustawa zasadnicza zawiera nie tylko katalog praw i wolności religijnych, ale także deklarację współdziałania państwa ze wspólnotami religijnymi dla dobra człowieka i dobra wspólnego. Kolejną regulacją, którą należy przywołać, jest *Ustawa z dnia 17 maja 1989 roku o gwarancjach wolności wyznania i sumienia*. Dokument ten w artykule 16 i 19 wyraża wolę współdziałania państwa z Kościołami i związkami wyznaniowymi w obszarze zwalczania patologii społecznych, ale też jego zobowiązanie poszanowania prawa tych podmiotów do prowadzenia działalności charytatywno-opiekuńczej¹⁵. Ten aspekt misji realizowanej przez Kościoły protestanckie znajduje również swoje oparcie w ustawach indywidualnych regulujących stosunki pomiędzy państwem a Kościołem Ewangelicko-Reformo-

¹¹ T.J. Zieliński, *Polska w NATO, co my na to?* „Słowo Prawdy” 1997, nr 10, s. 3.

¹² Idem, *Ku realistycznemu spojrzeniu chrześcijan na Unię Europejską*. „Słowo Prawdy” 2003, nr 5, s. 10.

¹³ Zob. S. Kozyr-Kowalski, *Weberowska socjologia religii a teoria społeczeństwa jako całości*. W: M. Weber, *Szkice z socjologii religii*. Warszawa 1984, s. 32–34.

¹⁴ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483.

¹⁵ *Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności wyznania i sumienia*. Dz.U. 1989, nr 29, poz. 155.

wanym w RP (1994), Kościołem Ewangelicko-Augsburskim w RP (1994), Kościołem Ewangelicko-Methodystycznym w RP (1995), Kościołem Chrześcijan Baptystów w RP (1995) oraz Kościołem Zielonoświątkowym w RP (1997)¹⁶, ustawach społecznych¹⁷ oraz w rozporządzeniach¹⁸.

Działalność charytatywno-opiekuńcza umocowana jest także w wewnętrznych aktach stanowiących przez przywołane powyżej wspólnoty. Kościelne prawa wewnętrzne „określają cele, organy, ich zakres kompetencji, czy też sposób reprezentacji”¹⁹, a co za tym idzie – odnoszą się do spraw związanych z działalnością pożytku publicznego kościelnych osób prawnych. Przykładowo w *Zasadniczym Prawie Wewnętrznym Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej* można przeczytać: „do właściwości Rady Parafialnej należy w szczególności: [...] Prowadzenie działalności charytatywno-opiekuńczej, organizowanie pieczy nad ubogimi i chorymi, popieranie wszelkich spraw dobroczynności w Parafii i w Kościele”²⁰. Z kolei *Prawo Wewnętrzne Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej* (2007) stanowi: „Kościół realizuje swoje cele poprzez [...] prowadzenie działalności pożytku publicznego oraz charytatywnej i opiekuńczej”²¹. Zapisy dotyczące przywoływanej problematyki znajdują się także w aktach niższego rzędu: statutach i regulaminach prawnych osób kościelnych, np. w *Statucie Diakonii Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej* (2008)²², a także stowarzyszeń i fundacji o charakterze wyznaniowym.

¹⁶ S. Cebula, *Prawa i wolności religijne we współczesnej Polsce*. Kraków 2011, s. 47n.

¹⁷ Analizując to zagadnienie, Piotr Karaś wymienia jeszcze następujące dokumenty: *Ustawę z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (Dz.U. 1982, nr 35, poz. 230 z późn. zm.), *Ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz.U. 2005, nr 180, poz. 1493 z późn. zm.), *Ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii* (Dz.U. 2005, nr 179, poz. 1485 z późn. zm.) oraz *Ustawę o z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie* (Dz.U. 2003, nr 96, poz. 873 z późn. zm.); P. Karaś, *Działalność socjalna...*, s. 142n.

¹⁸ W. Góralski, *Wstęp do prawa wyznaniowego*. Płock 2003, s. 92–93.

¹⁹ P. Karaś, *Działalność socjalna...*, s. 151.

²⁰ *Zasadnicze Prawo Wewnętrzne Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 października 1996 roku*. http://www.luteranie.pl/files/prawo_koscielne/zpw.pdf [dostęp 18.05.2017].

²¹ *Prawo Wewnętrzne Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej*. <http://kz.pl/kzw/wp-content/uploads/2009/04/Prawo-Wewn%C4%99trzne-KZ-2015-na-stroneKZ-1.pdf> [dostęp 18.05.2017].

²² M. Hucal, *Źródła prawa wyznaniowego w odniesieniu do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP*. <http://old.luteranie.pl/www/biblioteka/dprawo/osob-prawna.htm> [dostęp 19.08.2017].

Czynniki determinujące pracę socjalną

Rozpatrując czynniki wpływające na charakter, skalę oraz dynamikę socjalnego zaangażowania polskich protestantów, można wskazać uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne. Realia te mogą przyczyniać się do rozwoju aktywności socjalnych tych Kościołów, ich stagnacji, a czasami nawet regresu.

Jeśli chodzi o uwarunkowania zewnętrzne, to można je podzielić na przesłanki wynikające z polityki realizowanej przez państwo²³, następnie z działań podejmowanych przez samorządy terytorialne oraz ze stanu relacji ekumenicznych i międzyreligijnych. Z punktu widzenia niniejszych rozważań, gdy mowa jest o polityce realizowanej przez państwo, należy się odnieść do jej następujących obszarów szczegółowych: polityki wyznaniowej, polityki gospodarczej (w tym polityki makroekonomicznej) oraz polityki społecznej.

Niewątpliwie polityka wyznaniowa w Polsce sprzyja aktywności społecznej protestantów. Charakteryzuje się poszanowaniem konstytucyjnych gwarancji wolności religijnej, sumienia i wyznania, jak też zasady równości obywateli wobec prawa. Stosunki pomiędzy państwem a Kościołami przyjęły postać przyjaznego rozdziału – separacji skoordynowanej²⁴. Wspólnoty te, o czym była mowa wcześniej, mają możliwość działania na podstawie obowiązującego w Polsce prawa i w jego granicach.

Co do polityki makroekonomicznej, to trudno jest precyzyjnie określić, w jaki sposób i w jakim zakresie wpływa ona na działania socjalne protestantów. Nie ulega jednak wątpliwości, że w wielu wypadkach zachodzi związek pomiędzy zasobnością wiernych a ich hojnością, zwłaszcza gdy wziąć pod uwagę obecną w tym środowisku praktykę płacenia dziesięciny. Tak więc polityka fiskalna może wpływać pozytywnie lub negatywnie na wielkość środków przeznaczanych przez wiernych na inicjatywy socjalne²⁵. Ponadto wiadomo powszechnie, że w świetle obowiązującego

²³ Autor skłania się ku definiowaniu polityki w sposób charakterystyczny dla politologii anglosaskiej, a wyrażający się słowem *politics*. W tym ujęciu oznacza ona „proces zachodzący w systemie społecznym (a nie tylko w systemie politycznym bądź państwowym), polegający na selekcjonowaniu i porządkowaniu podstawowych celów tego systemu, według kryteriów ich ważności i możliwości realizacji (lub braku takich możliwości), w aspekcie czasu i alokacji zasobów społecznych. Tak więc *politics* to sfera stanowienia realizacji decyzji dotyczących ekonomicznych, politycznych, socjalnych i kulturowych systemu ogólnospołecznego”, L. Sobkowiak, *Polityka*. W: *Leksykon politologii*. Red. A. Antoszewski, R. Herbut. Wrocław 1998, s. 310.

²⁴ W. Góralski, *Wstęp do prawa wyznaniowego*, s. 67–68.

²⁵ Należy również zwrócić uwagę na jakość stanowionego w Polsce prawa podatkowego, częstotliwość i głębokość jego zmian oraz jak jest ono interpretowane np. przez poszczególne urzędy skarbowe.

w Polsce prawa podatnik może pomniejszyć dochód przed opodatkowaniem PIT o darowizny dokonane na cele kultu religijnego (np. dziesięciny) oraz na cele charytatywno-opiekuńcze Kościoła. Ma on także prawo przekazania 1 proc. podatku na rzecz organizacji pożytku publicznego. Polityka fiskalna państwa wpływa również na możliwości pozyskiwania funduszy z innych źródeł niż tylko ofiary wiernych. Istotną rolę odgrywają tutaj przepisy związane z opodatkowaniem darowizn.

Pomiędzy polityką społeczną państwa a pracą socjalną protestantów można dostrzec zależności, które występują zwłaszcza w obszarze pomocy społecznej. Trzeba też przyznać, że Kościoły, ich osoby prawne oraz inne jednostki organizacyjne współpracują z państwowymi instytucjami, a czasami korzystają także ze środków publicznych. Podejmują również samodzielne działania w tych obszarach, gdzie aktywność państwa jest niewystarczająca. W tym kontekście polityka społeczna państwa wpływa na kształt inicjatyw protestantów na rzecz potrzebujących.

Niełatwo udzielić odpowiedzi na pytanie, jak działania samorządów terytorialnych wpływają na pracę socjalną protestantów. Nadal brakuje opracowań dotyczących tej problematyki, materiały zaś, na podstawie których można by je przygotować, są rozproszone i niekompletne. Z prywatnych rozmów przeprowadzonych przez autora z kilkunastoma duchownymi – trzeba podkreślić, że tylko jednego Kościoła – wynika, że w niektórych wypadkach samorzady aktywnie współpracowały z nimi w zakresie działań socjalnych. W innych wykazywały się obojętnością, nie zgłaszano natomiast próby torpedowania inicjatyw charytatywno-opiekuńczych. Duszpasterze relacjonowali, że charakter wielu działań zależał w dużej mierze do potrzeb lokalnej społeczności. Odnosząc się do sprawy pasywności części władz samorządowych, sygnalizowali m.in. niewystarczające zrozumienie potrzeb lokalowych zborów, a co za tym idzie – trudności z zakupem nieruchomości lub ziemi pod budowę. Pastorzy niechętnie udzielali przy tym odpowiedzi na pytanie o przyczyny tego stanu rzeczy, co wynikało zapewne z faktu, że ich wspólnoty nadal czyniły starania zmierzające do rozwiązania problemów lokalowych.

Na zaangażowanie socjalne protestantów wpływają także relacje ich wspólnot z innymi Kościołami i związkami wyznaniowymi działającymi zarówno w Polsce, jak i poza jej granicami. Widoczne jest to zwłaszcza w przypadku inicjatyw, których realizacja wymaga zaangażowania większych zasobów ludzkich i materialnych. Jako pozytywne przykłady ekumenicznych przedsięwzięć można przytoczyć chociażby Wigilijne Dzieło Pomocy Dzieciom, które organizuje Caritas Polska we współpracy z Diakonią Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego oraz prawosławną instytucją charytatywną Eleos, jak również międzynarodową akcję Gwiazdkowa

Niespodzianka, której krajowym koordynatorem przez wiele lat był wrocławski baptysta Maciej Błażowski²⁶.

Wśród wewnątrzkościelnych uwarunkowań działalności socjalnej na samym czele należy wskazać potencjał ludzki, jakim dysponują protestanci. Określa go nie tylko liczba osób angażujących się w aktywność społeczną, ale także ich kwalifikacje oraz lokalizacja etatowych pracowników socjalnych i wolontariuszy. Obecnie oszacowanie liczebności tej grupy tak na poziomie wszystkich wspólnot protestanckich, jak i poszczególnych Kościołów oraz ich zborów jest niemożliwe, gdyż wymagałoby przeprowadzenia gruntownych badań.

Analiza materiałów dostępnych w prasie kościelnej oraz na stronach internetowych pozwala zauważyć wzrost profesjonalizmu działań socjalnych w tym środowisku, zarówno o charakterze pracy społecznej, jak i akcji społecznych²⁷. Proces ten jest pochodną szerszego trendu związanego z upowszechnieniem kształcenia w Polsce, również na poziomie wyższym, oraz z rozwojem innych form doskonalenia zawodowego. Wzrost profesjonalizmu wymuszają również wymogi, którym muszą sprostać osoby oraz instytucje ubiegające się o finansowanie ze środków publicznych.

Niewielka liczba protestantów oraz diasporalny charakter tego środowiska skutkuje rozproszeniem przestrzennym zasobów ludzkich oraz ich kumulacją w niektórych ośrodkach, np. w dużych miastach. Warunki te nadal odgrywają dużą rolę w kształtowaniu aktywności socjalnej analizowanego środowiska. Trzeba jednak podkreślić, że rewolucja teleinformatyczna (telefonia mobilna, Internet), rozwój infrastruktury drogowej, upowszechnienie dostępu do indywidualnych środków komunikacji – to wszystko przyczynia się do stopniowego rozwoju i wzrostu profesjonalizacji pracy socjalnej także w mniejszych ośrodkach oraz miejscach, w których wcześniej jej nie podejmowano. Czynniki te umożliwiają również racjonalne wykorzystanie posiadanych już zasobów ludzkich oraz ich pomnażanie.

Niewątpliwie o charakterze i skali działań socjalnych – o czym nadmieniono wcześniej – przesądzają uwarunkowania związane z nauczaniem kościelnym dotyczącym tej problematyki lub jego brakiem. Istotną rolę odgrywa również przykład płynący od władz kościelnych, ducho-

²⁶ Akcja charytatywna polegająca na docieraniu z paczkami świątecznymi do dzieci ze środowisk najuboższych lub poszkodowanych przez los; OCC Polska, *Gwiazdkowa Niespodzianka*. https://www.facebook.com/pg/Gwiazdkowa-Niespodzianka-OCC-Polska-168021970292303/about/?ref=page_internal [dostęp 29.05.2017]; *Jak powstał projekt Gwiazdkowej Niespodzianki?* <http://www.occpolska.pl/index.php/jak-powstawal-projekt-gn> [dostęp 29.05.2017].

²⁷ P. Karaś, *Działalność socjalna...*, s. 91–92.

wieństwa, rad parafialnych, starszych zboru oraz innych wpływowych osób związanych z tym środowiskiem. Ponadto niepośledniego znaczenia nabierają inicjatywy prowadzące do ograniczenia tendencji skutkujących izolowaniem się części protestantów od świata zewnętrznego²⁸. To one m.in. utrudniają tworzenie sieci powiązań w pracy socjalnej z innymi Kościołami i związkami wyznaniowymi oraz świeckimi organizacjami działającymi na rzecz potrzebujących²⁹.

Wśród wewnątrzkościelnych uwarunkowań nie można pominąć spraw związanych z finansowym aspektem działalności socjalnej protestantów. Ponieważ kwestie pozyskiwania środków na te cele zostały już omówione, należy jeszcze zwrócić uwagę na zarządzanie nimi. Przywołane w artykule Kościoły przestrzegają stosownych regulacji, które porządkują ich gospodarkę finansową³⁰. Zdaniem autora najistotniejsze jest jednak to, jak na poziomie lokalnej wspólnoty pozyskane pieniądze są gromadzone, pomnażane i wydatkowane. Trzeba tu jednak dodać, że w niektórych przypadkach budżety te są skromne, zwłaszcza gdy zbory funkcjonują w regionach dotkniętych wysokim bezrobociem, nie mają własnej bazy lokalowej lub gdy ich kaplice wymagają kosztownych remontów. Dotyczy to zwłaszcza obiektów, nad którymi sprawowany jest nadzór konserwatorski.

Praca socjalna Zboru „Chrześcijańska Społeczność” w Ząbkowicach Śląskich

Ząbkowice Śląskie są niewielkim miastem położonym w południowej części województwa dolnośląskiego. Od końca lat osiemdziesiątych XX wieku funkcjonuje tu zbór Kościoła zielonoświątkowego „Chrześcijańska Społeczność”, który w 2016 roku liczył ponad pięćdziesięciu członków.

²⁸ T. Dębowski, *Społeczne zaangażowanie chrześcijan ewangelikalnych w Polsce*. W: *Ewangelikalizm polski wobec wyzwań współczesności*. Red. W. Kowalewski, S. Smolarz, S. Torbus. Wrocław 2013, s. 249.

²⁹ Zasygnalizowany powyżej problem jest dość złożony. Dotyczy m.in. sprawy stosunku części protestantów do ekumenizmu, a w szczególności kwestii współpracy z katolikami, która czasami bywa rozumiana jako przejaw zaparcia się ideałów Reformacji. Z tej perspektywy ekumenizm jest postrzegany jako instrument służący Kościołowi katolickiemu do ograniczenia aktywności misyjnej Kościołów mniejszościowych. Trzeba jednak przypomnieć, że protestanci czasami traktują działalność socjalną jako formę ewangelizacji. W polskich realiach oznacza to z wielkim prawdopodobieństwem, że osoba „pozyskana dla Chrystusa” mogła być wcześniej ochrzczona w Kościele katolickim. Ponadto istotę tak rozumianych działań na rzecz potrzebujących dostrzegają duchowni katoliccy, co z kolei skutkuje ich ostrożnością w podejmowaniu wspólnych przedsięwzięć z protestantami.

³⁰ W przypadku Kościoła baptystów należy nadmienić, że wspólnota ta jest federacją autonomicznych zborów.

Początek obecnego stulecia był naznaczony wzmożoną aktywnością społeczną tej wspólnoty w trzech głównych obszarach. Obejmowała ona pomoc kierowaną do osób ubogich, dystrybucję leków oraz sprzętu medycznego i rehabilitacyjnego, a także pracę edukacyjną z dziećmi i młodzieżą. Kluczowymi osobami realizującymi owe przedsięwzięcia byli: pełniący wówczas urząd pastora Marek Strużyna i jego żona Mariola, Anna Tokaruk, która w tym okresie koordynowała działania charytatywne we wspólnocie, Marian Tokaruk, Ryszard i Maria Misiarzowie, a także Elżbieta i Józef Frankowscy. Trzeba też dodać, że w aktywnościach tych uczestniczyło również wielu innych członków zboru, a także osoby nienależące do Kościoła zielonoświątkowego.

W drugiej połowie 2005 roku pastor Strużyna podjął współpracę z niemiecką humanitarną organizacją charytatywną Chrześcijańskie Dzieło Pomocy Nehemia (Nehemia Christliches Hilfswerk³¹), która funkcjonuje w ramach Kościoła zielonoświątkowego w Niemczech. Nehemia powstała w 1990 roku na gruncie działającej od 1972 roku Akcji na rzecz Prześladowanych Chrześcijan i Potrzebujących (Aktion für verfolgte Christen und Notleidende in Menschen), która angażowała się w pomoc dla chrześcijan w państwach bloku wschodniego, np. dostarczając Biblię³². Warto nadmienić, że Nehemia jest organizacją współpracującą z niemieckim Ministerstwem Spraw Zagranicznych oraz Ministerstwem Współpracy Gospodarczej i Rozwoju³³.

Pierwszy transport Nehemii z pomocą dla powiatu ząbkowickiego dotarł w lutym 2006 roku i zawierał ponad 18 ton darów. Znajdowały się wśród nich: leki, mleko, odżywki, odzież, chodziki, wózki inwalidzkie, sprzęt medyczny, wysokiej jakości odzież dla personelu medycznego. Pierwotnie dary te umieszczono w Bobolicach, w hali należącej do Elżbiety i Józefa Frankowskich, których mieszkanie dwa dni po tym fakcie zostało okradzione. Zaistniała sytuacja spowodowała konieczność znalezienia innego miejsca na składowanie dóbr dostarczanych przez Nehemię³⁴. Z pomocą Kościołowi przyszedł wójt Stoszowic, Patryk Wildt,

³¹ Nehemia Christliches Hilfswerk e.V., <https://www.nehemia.org> [dostęp 15.11.2017].

³² AVC Deutschland, *Aktiv für Menschen*. https://www.avc-de.org/images/5_fuer_sie/3_flyer/Deutschland/PDF/AVC-Faltblatt-DE.pdf [dostęp 18.05.2017].

³³ Nehemia stara się docierać z pomocą do wszystkich potrzebujących, bez względu na ich przekonania i wyznawaną religię. Jej główne obszary aktywności obejmują: budowę i utrzymanie ośrodków pomocy medycznej, ośrodków dla osób uzależnionych, stołówek społecznych, organizowanie transportów żywności, odzieży i środków czystości, pomoc dla rolnictwa, np. poprzez dostarczanie nasion, pomoc dla ofiar klęsk żywiołowych, poszukiwanie sponsorów, nawiązywanie współpracy z innymi organizacjami charytatywnymi, działalność wydawnicza.

³⁴ Zbór w Ząbkowicach Śląskich dysponuje niewielką kaplicą, która nie ma pomieszczeń magazynowych. W obliczu zaistniałych trudności pastor Strużyna wraz z Radą Star-

który nieodpłatnie udostępnił świetlicę w Stoszowicach. W pomieszczeniu tym nie tylko magazynowano dary, ale także je sortowano, a następnie część z nich dystrybuowano wśród miejscowej ludności (odżywki, odzież, leki, zabawki, nasiona warzyw i kwiatów). Główny ciężar pracy spoczywał wówczas na Marii i Ryszardzie Misiarzach. Z kolei w Ciepłowodach rozdzielaniem darów zajmowała się Anna Tokaruk – radna gminy Ciepłowody, oraz Marian Tokaruk³⁵. W świetle dokumentacji zgromadzonej w archiwum Zboru „Chrześcijańska Społeczność” dzięki hojności Nehemii do powiatu ząbkowickiego dotarło 127 ton rozmaitych darów.

W tym miejscu warto przywołać również inne inicjatywy podejmowane przez Annę Tokaruk, która nawiązała współpracę z pastorem zboru Kościoła zielonoświątkowego w Radomsku, Wiesławem Gościejem. Duchowny ten utrzymywał bliskie kontakty z zielonoświątkowcami holenderskimi, którzy organizowali pomoc dla Polaków w postaci transportów odzieży, mebli oraz różnego rodzaju produktów medycznych i rehabilitacyjnych, rozdzielanych następnie przez zbor w Radomsku. Pierwsza partia darów dotarła do Ciepłowod w 2008 roku, a koszty transportu zostały pokryte ze środków Zboru „Chrześcijańska Społeczność”, a także zaprzyjaźnionych z nią prywatnych sponsorów. W 2009 roku za dowieszenie drugiej partii pomocy zapłaciła gmina Ciepłowody.

Kolejnym obszarem zaangażowania socjalnego ząbkowickiego zboru było wspomaganie osób chorych, placówek medycznych i opiekuńczych. Jak już wcześniej zasygnalizowano, w darach sprowadzanych z Niemiec i Holandii znajdowały się odżywki, odzież medyczna, wysokiej jakości pościel szpitalna oraz sprzęt rehabilitacyjny (wózki inwalidzkie, chodziki, specjalistyczne łóżka). Dzięki współpracy pastora Strużyny z Dariuszem Klimczakiem, obecnym pastorem zboru Kościoła zielonoświątkowego w Kudowie-Zdroju, w latach 2005–2006 sprowadzono z Francji znaczną ilość leków i parafarmaceutyków³⁶. Działania te były możliwe dzięki kontaktom D. Klimczaka z francuskimi zielonoświątkowcami, którzy od wielu lat zajmowali się organizowaniem pomocy medycznej dla państw byłego bloku socjalistycznego. Leki we Francji były zbierane w wielu punk-

szych w 2008 roku podjął starania zmierzające do nabycia ziemi pod budowę nowej kaplicy. Wysiłki te trwają nieprzerwanie do 2017 roku.

³⁵ Pomoc Nehemii dostarczono do następujących placówek: Zespołu Szkół Publicznych w Grodziszczu, Ośrodka Pomocy Społecznej w Ząbkowicach Śląskich, Zespołu Szkolno-Przedszkolnego Publicznego Przedszkola w Srebrnej Górze, Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Przedborowej, Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Stoszowicach oraz Ośrodka Pomocy Społecznej w Stoszowicach.

³⁶ W tym okresie w Kudowie-Zdroju nie było jeszcze zboru, a tylko placówka „Chrześcijańskiej Społeczności”, której liderem był D. Klimczak.

tach przez wolontariuszy, następnie magazynowane i sortowane według rodzajów i terminów przydatności. Nigdy nie przyjmowano specyfików przeterminowanych ani też niskiej jakości. Duża ich część należała do grupy leków specjalistycznych, stosowanych wyłącznie w leczeniu zamkniętym, np. w chorobach układu krążenia, chorobach nowotworowych lub w osteoporozie. To właśnie te trafiły do publicznych placówek zdrowia w Ząbkowicach Śląskich i Kudowie-Zdroju. Z kolei inne leki i parafarmaceutyki: środki przeciwbólowe i preparaty witaminowe, były nieodpłatnie rozprowadzane wśród potrzebujących przez lekarzy współpracujących ze zborem w Ząbkowicach Śląskich. Należy podkreślić, że wszystkie produkty lecznicze przed ich udostępnieniem były wcześniej nieodpłatnie sprawdzone przez zawodowego farmaceutę. Według szacunków pastora Strużyny wielkość tej pomocy w latach 2005–2006 wyniosła 60 tys. złotych. W sumie do Polski dotarły dwa transporty z Francji, przy czym dalszą pomoc dla placówek zdrowia zahamowały procesy prywatyzacyjne w leczeniu oraz konieczność odprowadzania podatku od darowizn.

Trzecim obszarem zaangażowania socjalnego zielonoświątkowców były wielorakie działania podejmowane w okresie wakacyjnym na rzecz dzieci i młodzieży z Ząbkowic Śląskich i Kudowy-Zdroju. To dla nich właśnie organizowano nieodpłatne warsztaty języka angielskiego, prowadzone m.in. przez amerykańskich lektorów z Western Michigan University. Działania te były efektem współpracy „Chrześcijańskiej Społeczności” z Publicznym Gimnazjum nr 2 w Ząbkowicach Śląskich, w którym pracowała wówczas żona pastora Strużyny, nauczając języka angielskiego³⁷. Jak można przeczytać na stronie Gimnazjum nr 2:

Jak co roku w lipcu zostały zorganizowane dwutygodniowe bezpłatne warsztaty językowe. Przyjechali do nas goście – studenci i absolwenci Western Michigan University w Stanach Zjednoczonych, którzy co roku przygotowują dla nas inny program przekazywania nam wiedzy na dane tematy. Zajęcia odbywały się w całości w języku angielskim. Na warsztatach, oprócz nawiązywania wspaniałych relacji między sobą, doskonaliliśmy język angielski oraz nauczyliśmy się o historii, kulturze i geografii Stanów Zjednoczonych. Podsumowaniem naszej pracy był koncert finałowy, który odbył się 20 lipca w naszym gimnazjum. Na koncert przybyła liczna publiczność, która świetnie bawiła się, oglądając przygotowaną prezenta-

³⁷ M. Kurczyna, *Amazing Time – czyli z muzyką przez Stany*. <http://zabkowice.express-miejski.pl/wiadomosc/1557,amazing-time-czyli-z-muzyka-przez-stany> [dostęp 29.05.2017]; M. Strużyna, *Ząbkowice Śląskie: Letnie Warsztaty Językowe*. inwroc.pl/aktualnosc/artykul/351/6/Zabkowice_Slaskie_Letnie_Warsztaty_Jezykowe [dostęp 29.05.2017].

cję multimedialną z warsztatów. Były również gorące oklaski po występach chóru prowadzonego przez Tami Neuberger Flick z Michigan oraz krótkich scenek odgrywanych przez grupę językową³⁸.

Zajęcia te odbywały się w Zespole Szkół Samorządowych w Ciepłowodach, którego obiekty nieodpłatnie udostępnił wójt Jan Bajtek, tam również zakwaterowano amerykańskich wolontariuszy. Program ten był adresowany do wszystkich dzieci bez względu na ich przynależność kościelną. Według szacunków Marcina Dazia, nauczyciela wychowania fizycznego, który prowadził gry i zabawy ruchowe, uczestniczyło w nich ponad sześćdziesięcioro dzieci z powiatu ząbkowickiego, z czego zaledwie kilkoro było związanych ze Zborem „Chrześcijańska Społeczność”. Zorganizowanie tak dużego przedsięwzięcia było możliwe dzięki zaangażowaniu środków finansowych zboru, gminy Ciepłowody, hojności prywatnych sponsorów oraz amerykańskich zielonoświątkowców³⁹. Trzeba też podkreślić, że podczas warsztatów dzieciom i młodzieży zapewniono fachową opiekę, jak również darmowe wyżywienie i napoje.

Przywołane powyżej imprezy stanowią tylko pewien wycinek działań socjalnych podejmowanych przez zielonoświątkowców z Ząbkowic Śląskich. Warto nadmienić, że większość z nich jest organizowana dla konkretnych osób znajdujących się w trudnej sytuacji. Trzeba jednak przyznać, że uczestniczący w nich wolontariusze na ogół nie są zainteresowani nagłaśnianiem swoich poczynań, traktując je jako naturalny przejaw chrześcijańskiej postawy wobec drugiego człowieka – bliźniego⁴⁰.

Wnioski

W ramach podsumowania powyższych rozważań można zauważyć, że zaangażowanie socjalne protestantów można ująć w kontekście zasady pomocniczości, gdyż zwrócone jest ono „ku dobru osoby ludzkiej”, a także zasady solidarności, która porządkuje „działalność mniejszych i niższych społeczności, skierowując je ku dobru społeczności większych i wyższych, ku dobru społeczności doskonałej, państwa”⁴¹, a także w kontekście cnoty patriotyzmu, która wypływa z wiary. Aktywność socjalna

³⁸ Publiczne Gimnazjum nr 2 im. Noblistów Polskich w Ząbkowicach Śląskich, *VI Letnie Warsztaty Językowe 2012*. www.gim2zab.pl/arch/letnie-warsztaty-jezykowe.html [dostęp 18.05.2017].

³⁹ Amerykańscy wolontariusze samodzielnie gromadzili fundusze na wyjazd do Polski, podejmując dodatkowe zajęcia zarobkowe.

⁴⁰ Z podobną postawą wiele lat temu zetknął się religioznawca Zbigniew Pasek, prowadząc badania wśród bieszczadzkich zielonoświątkowców.

⁴¹ C. Strzeszewski, *Katolicka nauka społeczna*. Lublin 2003, s. 521.

protestantów jest zróżnicowana i wpisuje się w nurt działań prospołecznych podejmowanych przez Kościół katolicki, Kościół prawosławny oraz wyspecjalizowane instytucje państwowe, przy czym jej celem nie jest przejęcie ich zobowiązań. Można też dodać, że część tych inicjatyw ze względu na charakter misyjny może być postrzegana jako forma prozelityzmu przez inne środowiska chrześcijańskie, a przez to prowadzić do pewnych napięć w relacjach międzykonfesyjnych.

Charakter i skala działań Kościołów protestanckich na rzecz potrzebujących jest wynikiem splotu wielorakich czynników, z których tylko część ma swoje podłoże w uwarunkowaniach wewnętrznych. Bez wątplenia przemiany demokratyczne w Polsce przyczyniły się do rozwoju inicjatyw społecznych tego środowiska tak pod względem ich liczby, specyfiki, jak i profesjonalizmu.

Działania protestantów na rzecz społeczności lokalnych przyczyniają się do łagodzenia występujących w nich problemów, pozytywnie wpływają na postrzeganie zborów przez otoczenie oraz odgrywają istotną rolę w przezwyciężaniu tendencji izolacyjnych. Trzeba przyznać, że inicjatywy społeczne nie zawsze spotykają się z akceptacją ze strony władz samorządowych, co w niektórych przypadkach może prowadzić do ich ograniczenia lub zaniechania, np. ze względu na brak odpowiedniej bazy lokalowej.

Wzrost profesjonalizmu aktywności społecznych, a także zastosowanie zdobytych nowoczesnej techniki pozwalają lepiej wykorzystać potencjał ludzki oraz zasoby finansowe.

Social Activity of Protestant Churches in Poland, as Illustrated by the Example of the „Christian Community” Church in Ząbkowice Śląskie

Abstract

The main aim of the article is to present a brief summary of the social activity of Protestant churches in contemporary Poland, especially after the political change in 1989. The first part of the text is an explanation of the cardinal premises causing pro-social activities of Polish Protestants, as well as the legal basis of these initiatives. The second part of the article is an analysis of the factors that influence the specificity, scale and intensity of social interactions, as well as the main directions of the activities. The last part of the text concerns pro-social initiatives of the Pentecostal Church in Ząbkowice Śląskie, especially those activities which were addressed to people suffering from illnesses or poverty, as well as to children and teenagers.